

הרב ישראל רוט

ר"מ בישיבת "באר ישראל"
ורו"מ כולל "נתיבות המשפט"
בני ברק

מסדר קידושין או סנדק – מה עדיף?

החיים והשלול' לכהן שדעתו יפה, המפואר ומופלג טובא בתורה ויראה בן גדולים וצדיקים הרה"ג מו"ה גמליאל ב"ר אלחנן יד. רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אורך בשבת תחמוני פה עיה"ק ב"ב ת"ו

אחדשה"ט וש"ת באה"ר,

יקרתו קבלתי,

וע"ד השאלה, מה עדיף, אם מסדר קדושין, או סנדק, והיות זמני מצומצם מאד אכתוב בקצרה, וה' שנותינו יאריך.

א) בגמ' קדושין (ו' א') אי': אמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם, ופירש"י ז"ל: לא יהא לו עסק עמהן – להיות דיין בדבר שמא תיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן. והק' התוס' רא"ש על רש"י ז"ל: דלמה דווקא בזה לא יהי' דיין בדבר אם אינו בקי בהלכות הללו, הלא גם בשאר דינין ואיסור והיתר נמי לא יורה ולא ידין אם אינו בקי, וראיתי למו"ח הגאון האדיר שליט"א בספרו "מעדני יום טוב" (ח"ב סי' נ"ד) שתירץ שי' רש"י ז"ל זול"ק: ולענ"ד נראה דרש"י הסביר דשאני הכא דהוא בגדר עיוות שאינו יכול לתקן וכדתנן בחגיגה (ט' א') איזהו מעוות שאינו יכול להתקן, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר, ולכן פרש"י דכיון שהוא יכול להכשילם בזה אם אינו בקי בטיב גיטין וקידושין, לכן לא יהא דיין בדבר, משא"כ בשאר דברים שיכול לתקנם וכדתנן התם בחגיגה, שאם גנב וגזל יכול להחזירו ולתקנו, עבל"ק.

ב) ולענ"ד תירוץ זה עדיין צריך ביאור, שהרי מאי איכפת לן אם אפשר לתקן את המעוות או לא, הרי סוף פשוט שאחד שלא בקי באיסור והיתר אסור לו להורות הגם שיש אפשרות בהמשך להחזיר בחזרה ולשנות הדין, וא"כ מדוע רק כאשר הוי מעוות שלא יכול לתקן אסור לו לדון, ואם זה כן יכול לתקן שרי ליה לדון, אטו באמת שרי לדון בכה"ג, אתמהה. ברם אני בעניתי יישבתי את שיטת רש"י ז"ל – בלימוד השיעור בישיבה – ונראה שזה גם כוונת מו"ח הגאון האדיר שליט"א בספרו הנ"ל – זה ברור שכל אדם אם רוצה להורות חייב לידע הדין ברור, רק בודאי בכל דבר יש את את כל העומק, והפרטים, והדקדוקים, זה לא חייב לדעת עד כדי כך, דאף לו יהא שלבסוף לא קלע אל השערה, יכול להחזיר הדין בחזרה, אך לגבי גיטין וקדושין שזה מעוות לא יוכל לתקן, הרי דחייב לדעת את כל ההיקף עם כל הפרטים והדקדוקים כדי שלא יהא בזה מעוות שלא יכול לתקן.

ג) אלא, דאי קשיא לי על שיטת רש"י ז"ל הא קשיא לי, דהנה זה לשון הגמ' שם: אמר רב הונא אמר שמואל: הלכה כר' יוסי, (פי', שאם עסוקין באותו ענין תו ל"צ לומר לה הרי את מקודשת) א"ל רב יימר לרב אשי, ואלא הא דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם, אפילו לא שמיע ליה הא דרב הונא אמר שמואל,

א"ל: אין הכי נמי. וקשיא, לפי רש"י ז"ל שקאי על הדיין, מה שיין לומר לו שאם אתה לא יודע את ד' ר"ה בשם שמואל אינך יכול להיות דיין, הרי עד כמה שאינו יודע האי דינא, מנא ליה שקיים כזה דין כדי שיצטרך לידע זה.

ד) אולם עי' בתוס' ד"ה אפי' לא שמייע ליה – שהוסיפו וז"ל: פירוש אדם שנתמנה אגיטין וקידושין צריכין אנו להודיעו וכו', הרי דלא מיירי על הדיין עצמו, אלא מי שעסוק בלמנות דיינים הוא צריך להודיעו, ושו"ר שזה רמוז במהרש"א ז"ל.

ה) וראיתי להמהרש"א ז"ל שהק' על רש"י ז"ל: ולבאורה לפרש"י אי לא שמייע ליה הא דהלכה כר"י קשה דאף אם לא ידע דהלכה כמותו מ"מ אם ידע פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי יוסי יחמיר על עצמו למיעבד ככל חומרייהו – וא"כ איזה חשש יהיה אם לא יידע שהלכה כר' יוסי דייקא. וע"ש שנשאר בקו', וכ' שם שמה"ט תוס' שם גורסים שצריך לידע דין אחר, ולא את זה שהלכה כר' יוסי.

ו) ולענ"ד ליישב, דרש"י לשיטתיה ותוס' לשיטתייהו, דהנה לקמן (י"ב ב') אי' דרב מנגיד על דמבטל גיטא, ופירש"י: כגון השולח גט לאשתו והגיע בשליח וא"ל גט שנתתי לך בטל הוא ואיכא למיחש שמא יתנונו לה השליח לאחר שבטלו ותנשא בו, והתוס' (שם) הק' על רש"י: ולא נהירא דאין סברא לומר שיתן לה השליח כיון שהוא מוחה בו דאטו ברשיעי עסקינן, ובחידושי הרשב"א הוסיף עוד להק' וז"ל: ועוד משום חשש פשיעת השליח מלקין לזה טוביה חטא זיגוד מנגד, עכ"ל. ובחזי' המקנה יישב שיטת רש"י ז"ל, כיון דמבואר בריש פרק השולח לגבי ביטול הגט כמה לישני דמהני ביה לשון ביטול, וכמה לישני דלא מהני ביה לישנא דביטול הגט, מעתה חיישי' שמא הבעל באמת יבטל בלשון טוב, והגט יהיה מבוטל, רק השליח יחשוב שאין זה לשון טוב, וילך ויביא לאשה בהסתמכו על מחשבתו שהביטול של הבעל לא היה ביטול טוב.

ז) א"כ חזינן בשיטת רש"י ז"ל שאדם שמסופק אם הוא לשון טוב, בכל זאת ילך ויקל, ואשר מה"ט חיישי' שמא ילך ויביא הגט לאשה ויגרום לבעיות, אך תוס' ס"ל שאדרבה, כיון שהבעל אמר לו ביטול, ואף שיחשוב שאין זה לשון ביטול טוב, מ"מ מידי ספק לא נפיק, שהרי לא בטוח לגמרי שזה לשון לא טוב, וא"כ אדרבה מספק יחמיר ולא ישלח הגט וליכא חששא. מעתה רש"י לשיטתו ס"ל הכי נמי הכא, שחיישינן שיקל לא להחמיר, ולהכי שלא יהא דיין בדבר, אך תוס' לשיטתם שאדרבה יחמיר לכן לא קבלו את גירסת רש"י וכפירוש המהרש"א, ודו"ק היטיב.

ח) ובעיקר קו' הגמ' הנ"ל ואלא הא דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע בידי אגיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם, אפילו לא שמייע ליה הא דרב הונא אמר שמואל, פרש"י ז"ל מה השאלה, וז"ל: כלומר מי שביחא הא או לא שביחא שיהא אדם נותן גט או קידושין לאשה ואינו מפרש. והק' הט"ז אבהע"ז (סי' קל"ו סק"א) מה הנידון, אטו לא ידעינן אם זה שביחא או לא, שילך ויבדוק בשוקא.

ט) ולענ"ד ליישב בפשיטות, ודאי דמיירי שדבר זה מצוי קצת, וע"ז גופא מקשי' האם זה מספיק דרגה של שביחות עד שנצריכו לידע, ואם לא יידע תו לא נמנהו, או דלמא זה עדיין בגדר לא שביחא ולא נצריכו לידע זה.

י) והנה תוס' (ד"ה לא יהא) הביאו את פירוש הר"ר עזריאל וז"ל: והר"ר עזריאל פי' שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין לקדשם שפעמים שתהא מקודשת באמירתם או בנתינתם

ולא יבין, עכ"ל. הרי דלפירושו קאי על אדם רגיל המקדש או המגרש שחייב להבין ולדעת בטיב גיטין וקדושין. אולם צ"ב לשון תוס' שכ' שתהא מקודשת באמירתם האיך אפשר להתקדש באמירה לחוד. ונראה כוונתם ז"ל, כיון דמצינו בקדושין (ו' א') שבאדם חשוב הרי היא מקודשת הגם שלא הביא לה כלום אלא בזה שנתנה היא והוא אמר, א"כ פעמים שהוא אדם חשוב ויקדשה באמירה ויהיה בטוח שלא מקודשת, ובאמת היא מקודשת כיון דבאדם חשוב מקודשת באמירה, ועד כמה שיחשבו שלא מקודשת יצא עיוות.

(יא) אולם הק' האחרונים ז"ל על מאי דכ' רבינו עזריאל: שפעמים שתהא מקודשת באמירתם או בנתינתם ולא יבין, עכ"ל. וקשיא, שאם אינו מבין מה בכלל הבעיה, הרי תו לא חייל כלום, שהרי בכלל לא הבין מאי דקאמר. והאחרונים ז"ל תירצו כל אחד לדרכו בקודש, ברם לענ"ד מצאתי בלשון הספר מצוות גדול עשין (סימן מ"ח) שהביא את לשון רבינו עזריאל בזה"ל: ורבינו עזריאל פירש לא יהיה לו עסק לדבר עם הנשים מקדושין או מגירושין פן תהיה מקודשת או מגורשת והוא לא ידע (שם תד"ה לא), עכ"ל. הרי דפירש לשון תוס' לא שלא יבין, אלא באמת מבין שהוי לשון קדושין רק היות ואינו יודע בטיב גיטין וקדושין אינו יודע שמה שעשה באמת חייל דשמא בעינן עוד משהו, ובאמת זה חייל, כי היתה דעתו גמורה שיחול.

(יב) והנה פסק השו"ע אבן העזר (סימן מ"ט ס"ג) וז"ל: כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם, שבקל יכול לטעות ויתיר את הערה וגורם להרבות ממזורים בישראל. הנה הבית יוסף פסק כד' רש"י ז"ל שמייירי על הוראה. והרמב"ם ז"ל השמיט האי הלכתא, ותמה ע"ז רבינו הגדול מרן שליט"א בשו"ת להורות נתן (חל' י"ב סי' ק"ט) ושם (חלק י"ד עמ' ק"ל) מדוע השמיט הרמב"ם ז"ל האי הלכתא.

(יג) ויתכן לומר לענ"ד, דהרמב"ם ז"ל מפרש מימרא דגמ' הנ"ל כמו רש"י דקאי על דיין, וכמו שפירשו רוב הראשונים ז"ל, והריטב"א אחרי שהביא את רש"י ורבינו עזריאל, כ' שפירוש רש"י עיקר, והנה כבר הבאנו את ד' התוס' רא"ש שהק' על רש"י דלמה דווקא בזה לא יהי' דיין בדבר אם אינו בקי בהלכות הללו, הלא גם בשאר דינין ואיסור והיתר נמי לא יורה ולא ידין אם אינו בקי, הרי מבואר מהרא"ש שדין זה אינו בדווקא בגיטין וקדושין, אלא בכל הוראה. מעתה הרמב"ם ז"ל כלל הלכה זו במקור"א, והוא, ברמב"ם הלכות תלמוד תורה (פרק ה' ה"ד) וז"ל: וכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה רשע שוטה וגס הרוח, ועליו נאמר כי רבים חללים הפילה וגו', עכ"ל. הרי דדבר ברור הוא שמי שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה שוטה וכו' ועליו נאמר כי רבים חללים הפילה, דהיינו שהוא מכשיל אחרים. ועי"ש בלחם משנה שכ' וז"ל: דעת רבינו דס"ל דמאי דאמרו בגמרא עד ארבעין שנין אין הקפידה בזמן אלא בחכמה וכמו שכתבו שם התוס' בסוטה דצריך שילמוד ארבעים שנה משום הא דאמר רבא לא קא איניש אדעתא דרביה עד ארבעין שנין וס"ל לרבינו דהיינו דוקא בזמן קדמון שלא היו לומדים אלא מפי סופרים ולא מפי ספרים וכמו שנראה ממה שלמד הדבר ממה שלמד מפי הגבורה על פה אבל עתה שהתורה בכתב ואנו לומדים מפי ספרים ודאי דלא בעינן כולי האי לזה לא תלה רבינו הדבר בכך אלא שיהיה חכם גדול לבד, עכ"ל. מעתה, בזה כלל הרמב"ם ז"ל הק' דינא דגיטין וקדושין נמי, דאם אינו בקי הריהו בגדר שלא הגיע להוראה ומורה, ותו אינו צריך להזכיר בפרטיות בגיטין וקדושין.

(יד) ועתה נבאר בס"ד האם האי הלכתא דכל שאינו בטיב גיטין וקדושין, קאי נמי על מסדר קדושין, באמת הבית שמואל אבן העזר (סימן מ"ט סק"ד) כ' וז"ל: – בט"ז מדייק דוקא להורות

אסור אבל לסדר קידושין מותר דאין שם להורות אבל לסדר הגט דיש הרבה פרטים אסור לסדר אא"כ יודע בטיב גיטין: ברם הפתחי תשובה (סק"ב) מייתי שו"ת שבות יעקב (חלק ג' סימן קכ"א) שפליג על הט"ז, שכן כ' וז"ל: ונראה פשוט דלאו דוקא קאמר אם יהי' בדבר דיין לדון על הגיטין או הקדושין אם הם כהוגן או לא רק הכוונה היה שלא יסדר קידושין וגיטין לכתחלה אם לא שהוא מומחה לרבים שיודע בטיב גיטין וקדושין וזה נכלל ג"כ בכלל דיין על גיטין וקדושין ולהכי נקט הש"ס מלשון לא יהי' לו עסק לשון עסק משמע כל התעסקות בענין קדושין וגיטין יהי' הדיין או המסדר – עכ"ל. הרי דגם סידור קדושין צריך להיות בקי.

טו) ועי' עוד בשבו"י שהביא מש"כ בזה בעל שו"ת כנסת יחזקאל (סי' ע"ב), ובתו"ד כ' וז"ל וכל הגאונים בכל ארצות פולין ותוגרמא ואשכנזי, קבלה בידינו שהם קיבלו מרבני צרפת שהיו בימי ר"ת, שגזרו ואמרו שלא יסדר שום אדם קידושין כי אם שנבחר לרב או מו"צ בקהלתו בקהלה או מדינה או גליל, ומי משלחי עקלתון נחש בריח ריע, אף יצריח, יתן ריח הפה ויעבור על אלה, מוחרם הוא מפיהם ומפי כתבם, ופוק חזי מה עמא דבר בכל תפוצת ישראל, ומימיו לא שינה בה אדם, ואשר איננו יודע בטיב קידושין לא יעשה מאמר קידושין... עכ"ל. ולפי"ז ודאי דהמסדר קדושין צריך להיות בקי נפלא.

טז) אולם ראיתי דבר חדש לרבינו הגדול מרן שליט"א בשו"ת להורות נתן (חלק י"ב סי' ק"ט) שכ': שנראה שאין סתירה מהשבו"י לט"ז, דהט"ז מיירי שהרב הבקי נתן רשות ללמדן קצת לסדר קדושין, וזה שרי ואף אם המסדר עצמו אינו למדן גדול, אבל עכ"פ צריך שיהא לו רשות מהרב בתקנת הקדמונים – עכ"ל. וראיתי למו"ח הגאון האדיר שליט"א בספרו מעדני יום טוב הנ"ל שגם הביא משו"ת דברי מלכיאל שבאופן שהחכם הבקי שולח שליח את מי שאינו בקי, הרי זה בסדר, רק למעשה פוסק מו"ח שליט"א וז"ל: ולכן למעשה לכתחילה בודאי יש לחוש להניי שטות הסוברים דגם המסדר קידושין צריך להיות בקי בטיב גיטין וקידושין, ולכל הפחות, כמש"כ בשו"ת הריב"ש, שידע ההלכות המצויות תמיד, והיינו שידע הל' עדות וקידושין וכתובה, עכ"ל. ברם, למאי שכ' רבינו הגדול מרן שליט"א שאין כלל פלוגתא, הרי דממילא כיון דיהיב ליה רשות לסדר קדושין כו"ע מודו שיכול לסדר, א"כ שפיר יכול לסדר הגם שאינו בקי.

יז) אכן, מו"ח הגאון האדיר שליט"א טוען טענה עצומה על הקולא שאם זה בשליחות הבקי מהני, – הלא אם המסדר עצמו אינו בקי, הרי שאינו יודע אפילו שיש פה שאלה כלל, א"כ נהי שאם יתעורר בשאלה אזי הוא ישאל את משלחו הבקי, אך עד כמה שהוא אינו בקי הרי יהיה מצב שאינו יודע כלל שיש בזה שאלה, ומה יעזור שהוא שליח. והרבה עובדות ידענא אצל מו"ח הגאון האדיר שליט"א שהרבה אנשים שואלים אותו שאלות על מקרים שקרו להם, ומו"ח שליט"א אומר להם שעל השאלה ששאלו התשובה כך וכך, אך באמת לפי הסיפור שאתה מספר יש פה עוד כמה שאלות קשות שצריך לעי' היטיב כיצד לפשוט. ולכן מסתבר מה שפסק מו"ח הגאון האדיר שליט"א כן לחוש להניי שטות הסוברים דגם המסדר קידושין צריך להיות בקי בטיב גיטין וקידושין.

יח) והנה צריך לידע מהות הגדר של מסדר קדושין, מקור דין זה שהרב הוא זה שמסדר קדושין, מצינו בפתחי תשובה (שם) והובא בערוך השולחן אבן העזר (סימן מ"ט ס"ח) וז"ל: וכתבו, שתקנה היא מקדמוני גאוני צרפת בימי ר"ת שלא יסדר שום אדם קדושין כי אם מי שנבחר לרב ומורה בהקלה ופ"ת בשם כנ"י ובמקום שיש רב העיר אין אחר יכול לסדר

קידושין אפילו אם הוא ת"ח אא"כ הרב נותן לו רשות ועי' נוב"י תניינא תאה"ע סי' פ"ב, עב"ל. הרי דאין זה מצד החפצא של קדושין שהיה הרב מסדר הקדושין, כי אם מצד התקנה של רבותינו.

יט) ודבר נפלא מצאתי דברים נמרצים בשו"ת שאילת יעבץ (חלק ב' סימן קע"ט) שנשאל אם רב אבל תוך שלשים, או על אביו ואמו תוך י"ב חודש, מהו שיסדר קידושין, וכן אם מותר לאבל כזה להיות שושבין, וכ' בזה"ל: תשובה אערכה לפניך איזה פרטים מאלה דרך קצרה מאשר הם כתובים לפני, וכאשר תשיג יד הפנאי. לראשונה ראיתי לבשכה"ג (סשצ"א) בהגהת ב"י שהביא דר"ם מינין בזה"ל: רב ומנהיג בעיר יכול לברך ברכת אירוסין ונשואין תוך ל' לאו"א ויש מונעים תוך ל' ויש מונעים תוך יב"ח. וכתב עליו בה"ש והמנהג להכנס לברך אפילו תוך ל' עב"ד וא"כ אתה דן ק"ו לשושבין שהרי מצוה רבה היא שהקב"ה נתעסק בה בעצמו ובכבודו בראשונה משא"כ סידור קידושין מרב, לא מצאתי לו סמך וסרך מצו', ומהראוי הי' שיברך החתן עצמו ברכת אירוסין וז"ב של נישואין, דמצו' דיליה היא. והמסדר הקידושין אינו אפילו שליח (כמ"ש במו"ק א"ח ס"ס ת"ל ב"ס"ד) רק הרבנים נהגו סלסול בעצמם ואינם מניחים לאחר לעשות מפני שקבעו להם הכנסה מהחתונות, ואעפ"כ אחר שכבר נקבע המנהג. נקבע. ויש בו משום כבוד החתן וכלה וגו'. לא יהא אלא הכנסת כלה בעלמא, שמצו' גדול' היא מאותם שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז כו' לכן ודאי מנהגא הוי, חזי מאן קמסהיד עלה. עב"ל. הרי לדבריו אין כלל סמך לזה שדווקא רב יסדר הקדושין.

כ) כמו"כ ראיתי לרבינו בשו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא – אבן העזר (סימן פ"ג) שאין עיקר הדין בסידור קדושין דווקא אצל רב, וז"ל: על דבר אשר שאל על הסידור קידושין בגבול השייך להרב ממושקאץ אחר שהמתניו כל היום על הרב ההוא ולא בא ואז סידר מעלתו הקידושין ושכרו של הרב שלחו לביתו. הנה בודאי הדין פשוט ביו"ד סימן רמ"ה בסופו שרשאי אכסנאי לסדר קידושין אם נותן השכר להרב הקבוע ואמנם מצד המנהג כבר נהגו הרבנים סלסול בעצמן ומצד המנהג אין אחר יכול לסדר. וכל זה אם הרב היה שם אבל כיון שהמתניו עד בוא השמש ולא בא בודאי יפה עשה מעלתו והרי רמ"א התיר להעמיד החופה בליל שבת שלא לבייש חתן וכלה וק"ו אם כבר טבלה הכלה שיש לסמוך בעילת מצוה סמוך להטבילה כל מה דאפשר א"כ אין להשגיח על כבוד הרב בזה במקום שהוא עשה שלא כהוגן שלא בא בזמנו וגם לא שלח אחר בחריקאו. והרב שרוצה לענוש את מעלתו בזה אם הדברים כנים שהיה מעשה כמו שכתב מעלתו אז הרב ראוי לענוש על שרוצה לענוש שלא כדת, עב"ל. ומבואר, שכל הסיבה זה מחמת הזכות שמכוח המנהג – ליתן לרב, אך מעיקר הדין – בלי המנהג ליכא שום זכות בזה דוקא לרב, ואין בזה ענין מיוחד את מי לכבד, אדרבה, החתן עצמו יעשה זה. ועי' שו"ת חת"ס אבהע"ז (ח"א סי' ד'), ובשו"ת האלף לך שלמה חלק אבן העזר (סימן ק"ס), ובשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' ט'), ושם (סי' נ"א), ובשו"ת ישועות מלכו אבהע"ז (סי' מ"ט), ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן קי"ב).

כא) ועי' בשו"ת מהרש"ם (חלק א' סימן ק"ס) שנשאל וז"ל: אם יש כח ביד הרב לפסול קידושין שסידר איזו מסדר בהשגת גבול של הרח"ש השייך להרב ורו"מ התרה בו שלא לסדר ולא שמע. והשיב המהרש"ם ז"ל: הנה המסדר הזה לא טוב עשה בעמיו ואין לא טוב אלא רע כדאיתא בשבת (ק"ג) כי ד"ז שייך להרב וגם יש בזה השגת גבול מדינא בזה"ז כמ"ש בתשו' ח"ס (חיו"ד סימן ר"ל) ועמ"ש בשו"ת שבסוף חיבורי דע"ת (סימן י"ג) דיש לומר דהוי איסור

תורה. וגם אי הווי גזל דרבנן מכל מקום אם תפס הנגזל לא מפקינן דאפי' היכא דחייב רק לצי"ש מהני תפיסה. ואף דהרש"ל וש"ך חו"מ (סימן כ"ח) כתבו דדוקא לענין קלב"מ מהני תפיסה מכל מקום הרי בתשו' מהר"ם מיינץ (סימן ק"א) מבואר דאפילו היכא דחייב רק משום גרמא בניזקין מהני תפיסה. ואני מצאתי כן בתשו' מהר"ח א"ז (סימן רכ"ט) ע"ש במ"ש בשם ספר המקצועות ומ"ש עליו וע"ע במח"א הל' ריבית (סוף סימן ט"ו) בזה, אבל מכל מקום אין הקידושין מתבטלין שהרי כל ברכות אינם מעכבות ובפרט דהחתן בעצמו יכול לברכם כמ"ש במהר"ם ש"ף גיטין (נ"ז), עכ"ל. הרי דמעיקר הדין אין בעיה, רק עד כמה שכך המנהג א"כ משיג גבולו, אך אין צד שיתבטלו הקדושין בגלל זה. ועי' עוד בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קס"ז) שכ' עוד יותר, שהגם שהרב לא בקי בטיב גיטין וקדושין וסידר קדושין – אין הקדושין מתבטלים ע"ש.

(כב) ודבר מעניין ראיתי בשו"ת חלקת יעקב אבן העזר (סימן פ"ו סק"ו) שמבואר מדבריו שכל זה שהמסדר קדושין מראה לחתן ולכלה את צורת הקדושין, הרי זה מדין תלמוד תורה, וז"ל: נחזור לני"ד לשאלתו דכת"ה, אם חוב על המסדר קדושין להודיעו איסור זיווג בליל הא' – לפע"ד זה הדין המבואר ברמב"ם (פ"א מת"ת הל' ב') כשם שחייב אדם ללמד את בנו תורה וכו' מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו, שנא' ושנתתם לבניך, מפי השמועה למדו בניך אלו התלמידים, ומובא גם בשו"ע יו"ד (סי' רמ"ה ס"ג) וביראים (סי' כ"ט) ז"ל ולא בניך דוקא קאמר אלא כל אדם שילמד את חברו תורה הוא מקיים ושנתתם לבניך אלו תלמידיך, וכן בחינוך (מצוה תי"ט), וברמב"ם ת"ת (פ"ד הח"ח), וכן בשו"ע (רמ"ו סעי' י"ד) מעשה ושאינו מעשה נזקקין למעשה (הלכה למעשה קודמת) ובשו"ע הרב (הלכות ת"ת פ"ג) מבואר להדי' דבתלמוד תורה נכלל פירוש התרי"ג מצות כהלכותיהן בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים, א"כ פשיטא ללמד לחברו דין הנוגע להלכה למעשה הוא בכלל ושנתתם לבניך אלו התלמידים וכו"ל. עכ"ל.

(ג) ובשו"ת בצל החכמה (חלק ב' סימן ע"ב) כ' וז"ל: איתא בשו"ע (אה"ע סי' מ"ט סעי' ג') כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם וכו'. וכ' עלה בטו"ז (שם סק"א). משמע דלסדר הקידושין תחת החופה שאין שם הוראה אין כ"כ קפידה, והעתיק דבריו בב"ש (שם סק"ד) ע"ש. אמנם בשו"ת שבו"י (ח"ג סי' קכ"א) מובא בקצרה בפ"ת (שם סק"ב) כ', דגם סידור קידושין הוא בכלל אזהרה זו, ועיי' תשו' שנדפסה שם מהגאון בעל כנסת יחזקאל, כי רבני צרפת בימי ר"ת גזרו שלא יסדר קידושין רק מי שנבחר לרב או מו"צ ומי שיעבור ע"ז מותרם הוא מפיהם ומפי כתבם ע"ש באורך. ובזה בודאי שאין שום הבדל בין הרב שהחתן והוריו שייכים לקהלתו ובין הרב שהורי הכלה שייכים אליו. ומה שנהגו בקהלות יורא"פ שהרב שבקהלת הורי הכלה סידר הקידושין, היינו טעמא יען נהגו כי הורי הכלה עשו סעודת הנשואין בעירם, ולכן אם החתן גר בעיר אחרת הי' מוכרח לבא לעיר הכלה אל החתונה, ובאותה עיר הרי הזכות הבלעדית לסידור קידושין היתה שייכת לרב העיר, עיי' נוב"י (תניינא חאה"ע סי' פ"ג) ומהר"ם שיק (חיו"ד סוסי' שצ"ו) ואפי' כשהרב מקהלת החתן בא לשם, ולכן הי' הרב שבעיר הכלה המסדר קידושין, משא"כ כשהחתן והכלה דרים בעיר אחת כבנ"ד והרב שהחתן רוצה לכבדו בסידור הקידושין וכן הרב שצד הכלה רוצה לכבדו שניהם זכאים לסדר קידושין גם לפי גזירת רבני צרפת כיון ששניהם נבחרו לרב, בודאי שאין שום עדיפות להורי הכלה לכבד הרב שהם חפצים בו.

(כד) וממשיך הבעל החכמה וז"ל: אדרבה לקושטא דמילתא נלענ"ד בס"ד דבנ"ד החתן

זכאי לכבד בסידור קידושין להרב שהוא רוצה בו, והוא עפ"י המבואר ברמב"ם (פ"ג מה' אישות הכ"ג), כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין או הוא או שליחו כדרך שמברכין על כל המצות ואח"כ מקדש וכו' עכ"ל. וכן פסק בטור ושו"ע (אה"ע סי' ל"ד סעי' א') ע"ש. אמנם בהגהת שו"ע (שם) כ' וי"א דאחר מברך. וטעם י"א אלו עיי' בב"ש (שם סק"ב) שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך וכ"כ הטו"ז (שם סק"א) בשם המהרש"ל ע"ש. ונראה פשוט דלדעת הרמב"ם והשו"ע אם אחר מברך אז הוא מברך במקום החתן ובשליחותו, וגם להי"א דאחר מברך כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע, ג"כ ע"כ עיקר הברכה שייכא להחתן רק משום שלא לבייש את מי שאינו יודע תקנו שבכל פעם יברך אחר. וא"כ גם לדידהו ע"כ שאותו אחר רק בשליחות החתן מברך, דאל"כ איך יברך על מצוה שחברו מקיים והוא אינו שייך בה כלל. עכ"ל, הרי דנקט בפשיטות שעיקר ענין זה דמסדר קדושין הוא שליחו של החתן גרידא, ולכן הכל תליא בצד החתן, יש רק להעיר בדבריו, שבשו"ת שאלת יעבץ שהבאנו לעיל כ' בפשיטות שאין זה מצד שליחות החתן כלל.

כה) בעת נשית פנינו לענין סנדק, בשולחן ערוך יורה דעה (סימן רס"ה סעיף י"א) כ' הרמ"א וז"ל: ויפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה, דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת והביא זה בשם מהרי"ל בשם רבינו פרץ, ועי' עוד בענין זה בשערי תשובה סימן (תקנ"א סק"א), ובלבוש יורה דעה שם, ובערוך השולחן (שם סעיף ל"ד), ובשו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא – יורה דעה (סימן פ"ו), ועי' לקמוח"ז מרן החת"ס זיע"א בשו"ת חתם סופר או"ח (סימן קנ"ט), ובשו"ת רב פעלים חלק ד' – (סוד ישרים סימן יא), ובשו"ת דברי יציב ליקוטים והשמטות (סימן ק') ד"ה ובלבוש, ובשו"ת משנה הלכות חי"ב (סימן קע"ח), ע"ש. מעתה, פשוט שסנדק מעלתו גדולה מסידור קדושין, דכיון דסידור קדושין אין לזה מעלה בעצם, דכל דין זה שהרב מסדר הקדושין נתבאר לעיל שהוי רק מצד מנהג ותקנת הקהלות, אך סנדק הוי ודאי ענין דמקטיר קטורת וודאי סנדק עדיף.

כו) עוד נראה לומר טעם אמאי סנדק עדיף ממסדר קדושין, והוא למאי שראיתי לרבינו הגדול מרן שליט"א בשו"ת להורות נתן (חלק י"ג סי' ע"ה) שנשאל בכהן שכיבדוהו בסנדקאות וגם לפדות את הבן, ואי אפשר לקיים שניהם, כי שניהם בזמן אחד, הי מינייהו עדיף. והשיב שם באריכות ובהירות כדרכו בקודש, ותורף תשובתו עפ"י מה שהאריך להוכיח שמצוה שבגופו עדיף על מצוה שאינה בגופו, וא"כ הסנדק שתופס את התינוק הוי כמזבח שעליו מקריבין את הקרבן, מעתה, כיון דאי' בשו"ע יו"ד (סי' רפ"ה ס"א) ברמ"א וז"ל: מ"מ אם אין ידו משגת לקנות תפילין ומוזוה, יקנה תפילין ולא מוזוה דמצוה שהיא חובת הגוף עדיפא. וא"כ סנדק עדיף מפדיון הבן, שהרי פדה"ב אין זה דבר שבגופו, כמו"כ כ' שם, שמצוה שהקיום שלה הוא בגופו ממש יש בזה דין קדימה למצוה אחרת שאינו כמזה – ע"ש שהאריך.

כז) מעתה, בנידון דידן כיון דסנדק הוי מצוה שהקיום שלה הוא בגופו ממש יש לזה דין קדימה לסידור קדושין שאין זה קיום מצוה בגופו כי אם מסדר קדושין עבור אחרים ואין זה דבר שבגופו.